ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԿՕՍ

ԹԻՒ 945 • 13 ՅՈՒՆԻՍ 2014

Երեւանի չուերթը շաբաթը մէկ օր

Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդանշաններէն մէկն ալ «Հայկական Ավիաուղիներ» մակնիշը կրող ինքնաթիռներն էին: Յատկապէս սփիւռքահայեր դժուար բացատրելի զգացումներու կ'ենթարկուէին, երբ կը լսէին մայրենիով կատարուած ազդարարութիւնները: Սակայն ինչպէս ամէն ինչ, ազգային օդային գիծերն ալ շուտով զոհ գացին սեփականացման աղէտին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ Սովետական Միութենէն ժառանգուած հարստութեան օլիգարխներու համակարգին փոխանցումը: Հայկական Ավիաուղիներ ընկերութիւնը սնանկացաւ ու իր տեղը թողուց Արմավիա ընկերութեան: Այս վերջինն ալ անտեսեց երկրի պահանջները եւ որոշ գումարներ կորզելէ ետք դարձեալ մեծ պարտքեր թողելով հեռացաւ դաշտէն: Այժմ կը գործէ Էյր Արմենիա ընկերութիւնը, որու օրով կրճատուեցան Երեւան-Իսթանպուլ թռիչքները: Ընկերութեան պատասխանատուները գայս կը վերագրեն ուղեւորներու նուազման: Բայց ուղեւորները ինչո՞ւ նուազած են, այս մասին ո՛չ մի մեկնաբանութիւն: Թերեւս պատասխանը կու տան Իսթանպուլ-Թիֆլիս ինքնաթիռի տոմս ծախողները, կամ ալ Թիֆլիս-Երեւան ճամբորդող թաքսիի վարորդները:

«Դարասկիզբի տուեալներով փոքրամասնութիւնները կը կազմէին երկրի բնակչութեան 20 տոկոսը: Այսօր այդ համեմատութիւնը նուազած է հազարէն մէկի»

Հանրապետական արխիւի լոյսին տակ

ՆԷՎԶԱԹ ՕՆԱՐԱՆ
nevzatonaran@gmail.com

Հետազօտութիւններուս ժամանակ զանազան տեղեր հանդիպած եմ կրօնափոխ եղած հայերու: Անոնցմէ ոմանք սրտաբացօրէն պատմած են իրենց նախնիներուն կրօնափոխ ըլլալու պատկերները: Տէրսիմցի բարեկամ մըն ալ փոխանցած էր, որ իրենց շրջակայքէն տարեց մէկը կտակած է որ, երբ մեռնի այս ինչ լերան գագաթը թաղեն զինք եւ գլխուն վերեւ ալ խաչ մը դնեն:

Վարչապետարանի ենթակայ «Հանրապետական Արխիւ»ի մէջ նիւթեր որոնելու ժամանակ յայտնաբերեցի Օրտու քաղաքի կրօնափոխ եղած հայերը ցոյց տուող պաշտօնական տապաթուղթեր: Առաջին ցանկին մէջ 98 եւ երկրորդին մէջ ալ 114 հայեր նշանակուած էին: Յայտնի չէր թէ սոյն ցանկերը որո՛ւ կողմէ եւ ի՛նչ նպատակով կազմուած են: Սակայն զարտուղի տապաթուղթ մըն ալ կը վկայէ թէ, նման գրառումներ կատարուած են նաեւ Տիյարպէքիրի մէջ: «Նախարարաց Խորհուրդի 22 Սեպտեմբեր 1936 թուակիր եւ 2/5350 համար որոշումով, Հայ ազգին պատկանող, կրօնափոխ ըլլալով Տիյարպէքիր քաղաքի մէջ գրանցուած դերձակ Նազիֆ, պիտի աքսորուի Չորում»:

Իթթիհատականներու հիման վրայ Քեմալականներու կողմէ կառուցուած Հանրապետութիւնը 1920-ականներուն երկրորդ կէսէն սկսեալ թափ տուած է վարչական, տնտեսական եւ գաղափարա-մշակութային գետնի վրայ վերակազմութեան: Հանրապետութեան հռչակումէն անմիջապէս առաջ 15 Ապրիլ 1923-ին վերահաստատուեցաւ հայերէն եւ յոյներէն թալանուած կալուածներու թուրքերու փոխանցումը դասաւորող 26 Սեպտեմբեր 1915 թուակիր օրէնքը:

Թուրքիոյ մօտաւոր անցեալի պատմութիւնը բազմաթիւ երեւոյթներով կը վկայէ թէ այս տեսակի գրանցումները սահմանուած չեն Օրտույով կամ Տիյարպէքիրով: Այդ տեղեկութիւնները շատ անգամ հաւաքուեցան մարդահամարի դրութենէն: Կատարուեցան որոշ մարդահամարներ, որոնց արդիւնքները երբեք չեն հրապարակուած: Յիշենք Թուրք Պատմութեան Կաճառի նախորդ նախագահ Փրոֆ. Եուսուֆ Հալաճօղլուի 2007-ին արտասանած «Կրօնափոխ հայերու ցանկը ձեռքս է, բայց չեմ հրապարակեր» նախադասութիւնը:

Թուրքիոյ մէջ նախորդ դարասկիզբի տուեալներով փոքրամասնութիւնները կը կազմէին երկրի բնակչութեան 20 տոկոսը:

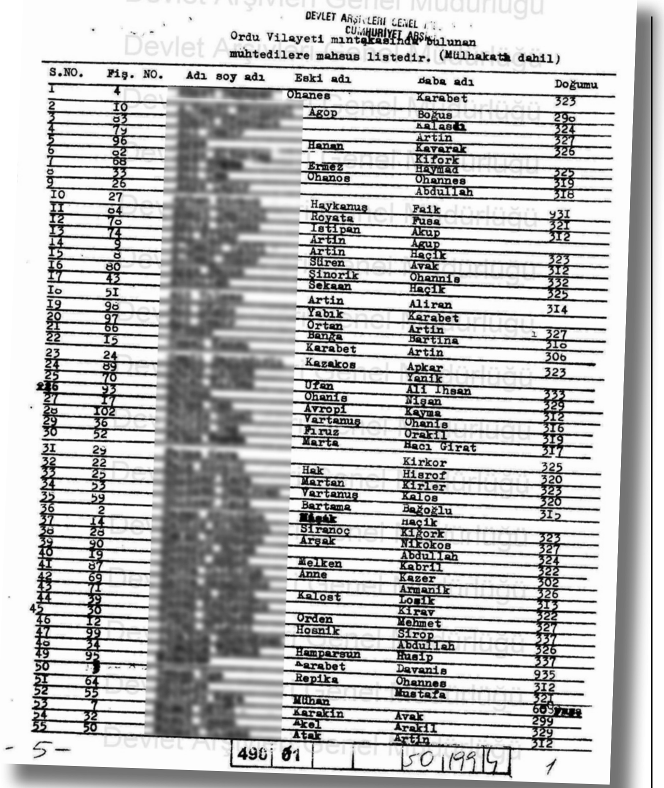
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL ... CUMHURİYET ARŞİVİ

Ordu Vilayeti mıntakasında bulunan muhtedilere mahsus listedir. (Mülhakatı dahil)

S.NO.	Fiş. NO.	Adı soy adı	Eski adı	Baba adı	Doğumu
1	4	[redacted]	Ohanes	Karabet	323
2	10	[redacted]	Agop	Boğus	290
3	83	[redacted]		Kalasdı	324
4	79	[redacted]		Artin	327
5	96	[redacted]	Hanan	Kavarak	326
6	02	[redacted]		Kifork	
7	68	[redacted]	Ermez	Haymad	325
8	33	[redacted]	Ohanos	Ohannes	319
9	26	[redacted]		Abdullah	318
10	27	[redacted]			
11	64	[redacted]	Haykanus	Faik	931
12	70	[redacted]	Royata	Fusa	321
13	74	[redacted]	Istipan	Akup	312
14	9	[redacted]	Artin	Agup	
15	8	[redacted]	Artin	Haçik	323
16	80	[redacted]	Süren	Avak	312
17	43	[redacted]	Sinorik	Ohannis	332
18	51	[redacted]	Sekaan	Haçik	325
19	98	[redacted]	Artin	Aliran	314
20	97	[redacted]	Yabık	Karabet	
21	66	[redacted]	Ortan	Artin	327
22	15	[redacted]	Banga	Bartina	310
23	24	[redacted]	Karabet	Artin	306
24	89	[redacted]	Kazakos	Apkar	323
25	70	[redacted]		Yanik	
26	93	[redacted]	Ufan	Ali İhsan	333
27	17	[redacted]	Ohanis	Nişan	329
28	102	[redacted]	Avropi	Kayma	312
29	36	[redacted]	Vartanus	Ohanis	316
30	52	[redacted]	Firuz	Orakil	319
31	29	[redacted]	Marta	Hacı Girat	317
32	22	[redacted]		Kirkor	325
33	25	[redacted]	Hak	Hısrof	320
34	53	[redacted]	Martan	Kirler	323
35	59	[redacted]	Vartanus	Kalos	320
36	2	[redacted]	Bartama	Bağoğlu	312
37	14	[redacted]	[illegible]	Haçik	
38	28	[redacted]	Siranoç	Kiğork	323
39	90	[redacted]	Arşak	Nikokos	327
40	19	[redacted]		Abdullah	324
41	87	[redacted]	Melken	Kabril	322
42	69	[redacted]	Anne	Kazer	302
43	71	[redacted]		Armanik	326
44	39	[redacted]	Kalost	Loşik	313
45	30	[redacted]		Kirav	322
46	12	[redacted]	Orden	Mehmet	327
47	99	[redacted]	Hosnik	Sirop	337
48	34	[redacted]		Abdullah	326
49	95	[redacted]	Hamparsun	Husip	337
50	[illegible]	[redacted]	Karabet	Davanis	935
51	64	[redacted]	Repika	Ohannes	312
52	55	[redacted]		Mustafa	321
53	7	[redacted]	Mühan		60[illegible]
54	32	[redacted]	Karakin	Avak	299
55	50	[redacted]	Akel	Arakil	329
			Atak	Artin	312

- 5 -

490 | 01 | 50 | 1994 | 1

Այսօր այդ համեմատութիւնը նուազած է հազարէն մէկի: Իբրեւ թէ հանդուրժողականութեամբ պարծող Թուրքիան եթէ մակերեսային ակնարկ մը սեւեռէ հարեւան իսլամ երկիրներուն, պիտի տեսնէ թէ անոնցմէ ոչ մէկուն մէջ ոչ իսլամ բնակչութեան նման նուազացում մը ապրուած է:

Բնակչութեան բնական աճով կարելի է ենթադրել, որ այսօր երկրի մէջ ոչ-իսլամներու համեմատութիւնը պէտք է ըլլար նուազագոյն 2,1 միլիոն: Ուրեմն արդար է հարցնել թէ ո՛ւր է մնացեալ 2 միլիոնը:

Բարիգալուստ Արհիապատիւ Տէր

Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքի նորանշանակ առաջնորդ Լեւոն Արքեպիսկոպոս Զէքիեան 10 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյեան ժամանեց քաղաքս եւ Հրաշափառ շարականով մուտք գործեց Սագըզաղաճի Աթոռանիստ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցի: Այս տպաւորիչ պահէն անբաժան չմնալու խորհուրդով եկեղեցի փութացած էին բազմաթիւ հայեր, որոնք մուտքին ջերմ ծափահարութիւններով ողջունեցին Առաջնորդ Սրբազանի գալուստը:

Շարականներու երգեցողութենէն ետք Զէքիեան Սրբազան արտայայտուեցաւ ներկայ ժողովուրդին: Ան երախտիքով յիշեց նախ իր ծնողները, որոնք այս կամարներուն տակ հետեւած էին իր առաջին հաղորդութեան,

Լեւոն Արքեպիսկոպոս Զէքիեան
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ՝ ՊԵՐՃ ԱՐԱՊԵԱՆ

ապա անդրանիկ պատարագին: Գերապայծառը ապա երախտապարտութիւն յայտնեց Հայ Կաթողիկէ համայնքի վիճակաւոր Արհիապատիւ Տէր Յովհաննէս Չոլաքեանին, որու թելադրանքներով եւ քաջալերանքով ստանձնած էր այս պաշտօնը: Շնորհակալութիւններու բաժին մը յատկացուած էր նախ Հռոմի Պապին, ապա Պապական պատգամաւոր կարտինալներուն, որոնք արագ ու բծախնդիր աշխատութիւնով ձեւակերպած էին այս ձեռնադրութեան համար անհրաժեշտ թղթաբանութիւնները: Սրբազան Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան Վատիկանի ներկայացուցիչ դեսպանին եւ Միլանոյի հիւպատոսին, որոնք եւս իրենց կարգին դիւրացուցած էին քաղաքացիութեան վերատիրանալու համար անհրաժեշտ կարգադրութիւնները:

Սրբազանը շնորհակալութեան վերջին նախադասութիւնները պահած էր ներկայ ժողովուրդին, որոնցմէ պիտի խնդրէր իրենց աղօթքներով զօրավիգ կանգնիլ իրեն այս խիստ կարեւոր առաքելութեան մէջ: «Այս թեմը կարեւոր է ոչ միայն իր ժողովուրդի թուային քանակով, այլ եւ աւելի շատ պատմական նշանակութիւնով» ըսաւ Հայր Լեւոն Զէքիեան: Ան նշեց որ իր ծառայութեան շրջանին Առաջնորդարանի դուռը միշտ բաց պիտի ըլլայ ժողովուրդին դիմաց, որպէսզի ինք կարենայ պատշաճ կերպով հաղորդուիլ ժողովուրդին հետ ու թափանցել անոր բոլոր խնդիրներուն:

Հայր Լեւոն Զէքիեանի այս պաշտօնին նշանակուելով բովանդակ իսթանպուլահայութիւնը, անկախ իրենց կրօնական դաւանանքէն, յոյսով տոգորուած է թէ նոր աւիշ պիտի տիրէ իսթանպուլահայ հոգեւոր կեանքէն ներս: Մենք ալ մեր կարգին կ'ողջունենք նորանշանակ Սրբազանը եւ իր նոր առաքելութեան մէջ յաջողութիւն կը հայցենք իրեն:

Աստուած իմ, ինչերո՛ւ կարող ես

ԼԵՒՈՆ ԷՐԱՐՍԼԱՆ
leon_erarslan@yahoo.com

Ել նամակիս հետ կ'ուղարկեմ նաեւ Ատանայի Յոյն Ուղղափառաց Եկեղեցւոյ վերանորոգուած վիճակի նկարը: Իրականութեան մէջ խնդրոյ առարկայ նորոգութիւնը կատարուած լուրջ սխալի մը սրբագրութիւնն է միայն: Արդարեւ Գարամանցի յոյներուն պատկանող Սուրբ Նիկողայոսը (Այա Նիքօլայոս) կառուցուած է 1845-ի Ատանայի Պատրիարք Մեթոտիոսի օրով եւ շինարարն ալ մի ոմն Քամիլ ուսթա է: Այս բոլորին կը տեղեկանանք եկեղեցւոյ ճակտին տեղադրուած յունատառ թրքերէն յուշաքարէն: Ինչպէս ծանօթ է Գարամանցի յոյները թրքախօս էին եւ թրքերէնը կը գրէին յունական տառերով:

Եկեղեցին հանրապետութեան շրջանին շահագործուած է որպէս Ազգագրական թանգարան: Սակայն այս թանգարանին մէջ կը ցուցադրուէին քոչուոր եէօրիւքներու յատուկ վրան, օրօրոց, խնոցի եւ գիւղատնտեսութեան բնագաւառի իրեր: Թանգարանը ընդլայնելու միտումով փլցուած էր եկեղեցւոյ խորանը: Այժմու նորոգութիւնով ահա այդ խորանն է որ կը վերակառուցուի եւ եկեղեցին կը ստանայ իր անցեալի տեսքը:

Որպէս Ազգագրական թանգարան գործածուած տարիներուն շէնքի պարտէզին մէջ կը գտնուէր նաեւ Սուրբ Ստեփաննոս Հայոց եկեղեցւոյ յուշաքանդակ-յիշատակարանը, որ աւելի ետք, թանգարանին այսօր գտնուած վայրը փոխադրուած ժամանակ, աներեւութացաւ: Այժմ կրնանք յուսալ թէ ներկայիս շինութիւնը շարունակուող նոր թանգարանի պեղումներու միջոցին այդ յուշաքարն ալ վերագտնուի: Այս բոլորին մէջ տարօրինակ թուացողն ալ այն է որ, բոլոր այս քանդումները կատարուած են, իբրեւ թէ ժողովրդավարական ներկայացողներու օրօք: Իսկ հիմա, կրօնամէտ վարչութեան օրով, եկեղեցւոյ խորանը կը վերակառուցուի:

Ատանա

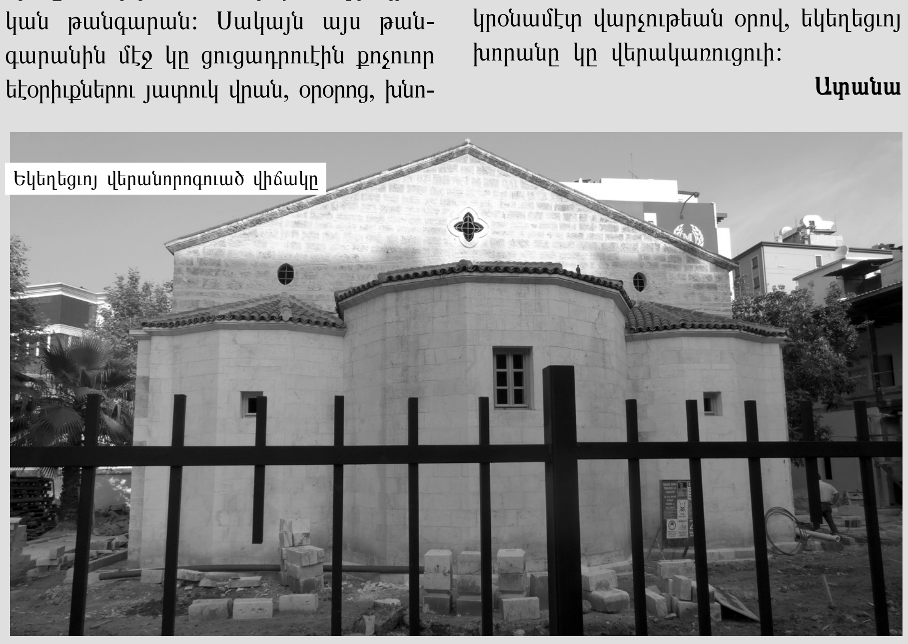
Եկեղեցւոյ վերանորոգուած վիճակը

«Վաքըֆլըգիւղի 40 օրերը» ականատեսի վկայութեամբ

Երբեմն հազիւ ճակատագրով կարելի կ'ըլլայ բացատրել այն զուգադիպութիւնները, որոնք բախտորոշ հետեւանքներ կ'ունենան մեր կեանքին մէջ: Մի գուցէ այդ տեսակի պատահական երեւոյթ մը ըլլայ պարտադրաբար վաքըֆցիներու հիւրը դարձած քէսապահայերու այցելութեան լման քառասուն օր տեւելը, ակամայ յիշեցնելով Մուսա Լերան քառասուն օրերը: Արդարեւ այդ դաժան օրերու անցուդարձները մանրամասնօրէն պատմելու միտումով կազմակերպուած ժողովն ալ կոչուեցաւ «Վաքըֆգիւղի քառասուն օրերը»:

8 Յունիս Շաբաթ, Փանկալթիի «Նուպարեան» գրախանութի վերնայարկի ցուցասրահին մէջ հրապարակիչ Օսման Քէօքէրի նախաձեռնութեամբ կայացաւ այդ քառասուն օրերու վկայութիւններուն ձօնուած ժողով մը, ուր Քէօքէր համառօտ կերպով ներկայացուց քէսապահայութեան պատմական անցեալը ու եկաւ վերջին անցուդարձերուն, երբ հիւրաբար Վաքըֆլը գտնուող 18 քէսապահայեր գիւղի վարչականներուն ալ ընկերակցութեամբ կը մեկնէին Լիբանան:

Ապա ցուցադրուեցաւ ճիշդ ալ այդ օրերուն «Սիվիլ Նէթ» ընկերութեան թղթակից Յարութ Էզմանեանի կողմէ պատրաստուած տեսանիւթը ուր ան ցոյց կու տար քէսապցիներէն իւրաքանչիւրի անձնական պատմութիւնը: Հետեւողները բնականաբար կը մտնուէին խոր յուզումներու, քանի կը լսէին դժբախտ ժողովուրդի ինչպէս խաբուելուն մանրամասնութիւնները: Ապա բարձրախօսը յանձնուեցաւ Միսաք Հերկելեանին, որ իբրեւ գիւղի բնակիչ մօտէն հետաքրքրուած էր եկողներու հոգերով:

Հերկելեանի պատումները անգամ մը եւս խոր յուզում յառաջացուցին ունկնդիրներու մօտ: Վկայութիւններ փոխանցեց նաեւ թերթիս նախկին աշխատակիցներէն Արիս Նալճը, որ նոյնպէս այցելած էր Վաքըֆլը եւ մօտէն հետաքրքրուած պատերազմէն տուժած այդ մարդկանց հոգերով: Վերջաւորութեան, դարձեալ Սիվիլիթասի անձնակազմէն լրագրող Ալին Օզինեան բացատրութիւններ փոխանցեց այս դէպքի հայաստանէ ներս ընկալման մասին: Որոշ չափով բոլորին ծանօթ այս տխուր եղելութեան ուղղակի ականատեսներու փոխանցմամբ լսուիլը ալ աւելի յստակ դարձուց ապրուած ողբերգութիւնը:

Սեւ ու սպիտակի մասին

«Ակօս»ի նախորդ թիւով անդրադարձած էինք Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան բարձրաստիճան հոգեւորականներէն Տէր Սահակ Ս. Եպսկ. Մաշալեանի լուրջ ազդարարութիւններուն:

Սրբազանը Ենիգիւղի մատաղօրհնութեան իր ելոյթին մէջ խստօրէն քննադատած էր յատկապէս համայնքային հաստատութիւններու վարչութեանց ընտրութեան եղանակը: Ծանօթ է բոլորին, թրքահայոց եկեղեցիները եւ եթէ կան, եկեղեցւոյ յարակից դպրոցները կը մատակարարուին «թաղական խորհուրդներու» կողմէ: Ինչպէս անունն ալ կը յուշէ, թաղական խորհուրդները բնական տրամաբանութեամբ կը գոյանան թաղեցիներէ եւ նոյնպէս կ'ընտրուին թաղեցիներու ձայներով:

Սակայն կ'արժէ նշել թէ այս դրութիւնը ձեւաւորող կանոնագրութիւնը պատրաստուած է աւելի քան 150 տարիներ առաջ, երբ ամէն եկեղեցի ինքնին կը ներկայացնէր գիւղ մը կամ մեծ քաղաքի կարեւոր մէկ թաղամասը: Անցնող ժամանակի ընթացքին այդ թաղերէն շատեր կորսնցուցին իրենց հայ բնակչութիւնը: Ներկայիս ալ այդ թաղերու շատերէն ներս արդար ընտրութիւն մը կատարելու բաւարար բնակիչ չէ մնացած: Ով որ թաղեցի է, կամ ալ ձեւով մը այդ թաղէն ընտրուելու առիթը գտած, իր ձեռքը կը պահէ բոլոր լծակները եւ համարեա յաւիտեանս կը տնօրինէ եկեղեցւոյ կալուածներուն եկամուտը:

Այս տարօրինակ ու անպատեհ ընթացքը մասամբ բարելաւելու յոյսը ծագեցաւ, երբ մեր թաղական խորհուրդներու վերին իշխանութիւնը հանդիսացող «Վաքըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւն»ը յայտարարեց թէ թաղականութիւնները կրնան իրենց ընտրութիւնը ընդլայնել քաղաքի տարածքին: Շատ քիչ թիւով թաղականութիւն դիմեց այդ ճամբուն: Մանաւանդ եկամտաբեր կալուածներ ունեցողները դիրք բռնեցին այս նոր կարգադրութեան դէմ: Ենիգիւղի նախկին թաղականներէն Յակոբ Պալթաեան եւ Պիւյիւքտէրէի թաղականութեան ատենապետ Մուրատ Սիւմէ դատ բացին Վաքըֆներու Տնօրէնութեան դէմ:

Սահակ Սրբազան Մաշալեան ահա այս դիրքը իւրացնողներուն համար կը գործածէր «ամենաստորին» անարգական ածականը: Ան այլասերումով կը մեղադրէր նաեւ Իսթանպուլահայ հասարակութիւնը, պարզապէս ազգային ընկերային խնդիրներու նկատմամբ անտարբեր մնալուն պատճառաւ:

Կ'արժէ խոստովանիլ թէ Սրբազանի այս արդար ելոյթը զարմանք յառաջացուցած է մեր մօտ: Չէինք գիտեր թէ Մաշալեան սրբազան ալ մեզ հետ նոյն հոգերը կը բաժնէ: Չէինք գիտեր, քանի որ ինք յաճախ չէ որ նման ելոյթներ կ'ունենայ: Թողունք յաճախը, նոյնիսկ աննախադէպ կարելի է համարել այս նախադասութիւններու արտասանումը մեր հոգեւորականներու բերնէն: Ուրեմն կ'արժէ հարցնել, թէ ինչո՞ւ չէք լսեր նման բնոյթի ահազանգները: Ինչո՞ւ ներկայ չէք ըլլար այս նիւթերու արծարծուած ժողովներուն: Դեռ քանի մը օր առաջ հայրենակցական միութիւնները հաւաքաբար խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին այս նիւթերու շուրջ: Ոչ հոգեւորական մը տեսանք հոն, ոչ բարերար մը եւ բացի մէկ երկու բացառութենէ, ոչ ալ համայնքային հիմնարկներու վարչութիւններէն անձեր: Բայց նախկին Պօղոսեան-Վառվառեան դպրոցի սրահը ամբողջովին լեցուն էր: Ուրեմն ժողովուրդը ձեր կարծածին չափ անտարբեր չէ իր նիւթերուն: Զըլլայ որ «ժողովուրդ» բացատրութեամբ դուք տարբեր զանգուած մը ընկալէք, մենք տարբեր: Հետզհետէ պիտի խորհինք, որ մեր քաղաքէն ներս երկու տարբեր ժողովուրդ կայ, որոնցմէ մէկը «Լոյս» հանդէսի տարեդարձի սեղաններուն շուրջ պիտի բոլորուի, միւսը «Խորհրդակցութեան հարթակ»ի կազմակերպած ժողովներուն:

pakrates@yahoo.com

Հրանդ Տինք հիմնադրամն ու «Ակօս» շաբաթաթերթը յառաջիկայ աշնան պիտի անցնին իրենց նոր աշխատավայրը

Հիմնարկին նոր կեդրոնատեղի

Նկատի ունենալով ծաւալող գործունէութիւններուն, արխիւին, գրադարանին ու աշխատապատեղիին համար աւելի ընդարձակ վայրի մը պահանջքը, Հրանդ Տինք Հիմնադրամը հարկադրուած է փնտռել աւելի մեծ աշխատավայր մը: Ուստի նախորդ ամիսներուն համաձայնութիւն ապահովուած է Անարատ Յղութիւն Նախակրթարանի Հիմնարկին հետ ու վարձուած 2004 թուականէն ի վեր թափուր մնացած նոյնանուն դպրոցին շէնքը: Հարպիյէ կանգառին մօտակայ 800 քառակուսի մեթր տարածք ունեցող շէնքը, հանրային փոխադրամիջոցներով հասնելու յարմարութիւնով ալ բաւական ձեռնտու դիրք ունի:

Այսպէս 9 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյ Ճէզայիր սրահի մէջ Հրանդ Տինք Հիմնարկը կազմակերպեց լուսաբանական ժողով մը: Մօտ 80 հրաւիրեալներուն հիմնադրամի կատարած ծրագիրներուն մասին բովանդակալից տեղեկութիւններ փոխանցեց Հիմնարկի ընդհանուր համակարգող Ջէյնէպ Թաշքըն: Ներկաները խիստ ուշադրութեամբ հետեւեցան Թաշքընի փոխանցած տեղեկութիւններուն եւ խոստացան օժանդակել այս հսկայ աշխատանքը իր աւարտին հասցնելու համար:

Այս նոր շէնքի մէջ բացի ընդարձակ գրասենեակներէ, տեղ պիտի տրուի նաեւ գրադարանի, արխիւի, բազմանպատակ դահլիճի եւ ցուցասրահի յատուկ տարածքներու: Այսպիսով աւելի մատչելի կերպով կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու, պատմութեան, մշակոյթի եւ արուեստի, Թուրքիա-Հայաստան յարաբերութիւններու զարգացման ուղղեալ հիմնադրամի ծրագիրները: Նկատի ունենալով վարժարանի շէնքին անցեալի առաքելութիւնը, պիտի կազմակերպուին ուսուցողական աշխատութիւններ ու կատարուին մշակութային-գեղարուեստական միջոցառումներ: Կը նպատակադրուի աւելի ընդարձակել արդէն հիմնարկէն ներս հիմերը դրուած արխիւաւորման աշխատութիւնները եւ կազմուելիք նոր գրադարանի միջոցաւ աւելի բարձր մակարդակով ծառայել Հայ մշակոյթն ու պատմութիւնը ուսումնասիրողներուն: Անտարակոյս այս բոլորը կը նպաստեն երկրի ժողովրդավարացման, անցեալի հետ առերեսուելու եւ աւելի պայծառ ապագայ մը կերտելու գործին:

Նկատի ունենալով շէնքին հնութիւնը եւ երկար տարիներ անգործածելի մնալով յառաջացած աւերները, հարկ եղաւ պատրաստել հիմնական յատուկ նորոգութեան ծրագիր մը: Քանի որ թէ Հրանդ Տինքի եւ թէ իր անունով հիմնուած հիմնարկին հիմնական նպատակն է բաժնեկցելու, գիրկընդխառնուելու մտայնութիւնն ու կամքը ցոլացնող ժիր, արդի եւ նոր ճարտարագիտական դրութիւններով օժտուած տարածքի մը տիրանալը: Նշենք որ գրասենեակներուն մէկ մասը պիտի տրամադրուի նաեւ «Ակօս» շաբաթաթերթին:

Հիմնարկի վարիչները կը հաւատան, որ ժողովրդական ներդրումով, ու դեռ տասնեակներու, հարիւրաւորներու զօրակցութեամբ պիտի յաղթահարեն այս գործընթացը: Ուրեմն կոչ կ'ուղղեն, այս շինութեան «աղիւսով մը» մասնակցելու: Զօրակցողներուն անունները (ըստ իրենց հաճութեան) պիտի նշանակուի Էրտաղ Աքսէլին ձեւաւորած «քանդակ պատ»ին վրայ: Նշենք, որ Էրտաղ Աքսէլ Հրանդ Տինքի անուան մրցանակին ալ ձեւաւորողն է:

Վերաշինութեան եւ վերայարդարման ծրագրի համար իրենց մասնագիտական ներդրումը բերած են ճարտարագէտներ Նազար Պինաթըը եւ Հիւսնիւ Մալգօչ, ճարտարապետներ Հայտար Գարապէյ, Լոռի Ջաքար, Հայրիյէ Սէօզէն, Էմրէ Սավկա, Մէհմէտ Էրքէօք եւ Էյլէմ Էֆէ:

Առաջին աղիւսներու զօրակցող անունները

Տէնիզ Ճիհադ Աքսէլ, Էրտաղ Աքսէլ, Ճէնկիզ Աքթար, Այշէ Կիւլ Ալթընայ, Ալաէտտին Աննա, Մուրատճան Զինճիրճի Աննա, Սիպէլ Աննա, Թադէոս Պէպէք, Իպրահիմ Պէթիլ, Մէհմէտ Պէթիլ, Այֆէր Պարթու Ճանտան, Ճիւնէյթ Ճէպէնոյան, Թուպա Չանտար, Տինք Ընտանիքը, Ֆարուք Էճզաճըպաշը, Ֆիւսուն Էճզաճըպաշը, Ահմէտ Էլտէմ, Մէհմէտ Էրպուտաք, Մելիհ Ֆէրէլի, Այշէ Կէօզէն, Ահմէտ Ինսէլ, Այշէ Քատըօղլու, Ֆուաթ Քէյման, Ալի Նէսին, Հերրի Բարսեղեան/Հրանդ Տինքի Ընկերները, Ալփէր Էօքթէմ, Հերմինէ Սայան, Այշէ Սօսեալ, Պէթիլ Թանպայ, Կէօրկիւն Թանէր, Թօսուն Թէրզիօղլու, Հիտայէթ Շէֆքաթլի Թուքսալ, Թարըք Թիւթէն, Ճէմալ Ուշաք, Սէրրա Եըլմազ, Նատիա Զինճիրճի:

Մոռցուած արժէք մը եւս կ'անհետանայ

Սարգիս Հարբութլու
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ՝ ՊԵՐՆԱՐ ԹԷՐՋԻԵԱՆ

Թէնիսի հնագոյն վարպետներէն, նուիրեալ ուսուցիչ ու մարզիչ Սարգիս Հարբութլու 92 տարեկանին անձայն-անշշուկ մահացաւ բաւական երկար ժամանակէ ի վեր ապաստան գտած Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցին մէջ:

Կեսարիոյ Տէրէվէնք գիւղին մէջ ծնած հայերու գրեթէ վերջիններէն էր Հարբութլու, որ նախքան հիւանդանալը իր աղջկան հետ կը շարունակէր Գընալը կղզւոյ թէնիսի քորթին սկսնեակներուն համար թէնիսի դասեր տալ, վարժութիւններ ընել մանկանց հետ, այս մարզը երիտասարդներուն սիրցնելու համար:

Վեց լեզուներու տիրապետող Սարգիս Հարբութլուն 17 տարեկանին արդէն նետուած էր թէնիսի ուսուցչութեան ասպարէզ: Աշակերտներուն եւ միասին դաշտ ելած մէջ համբաւաւորներէն կարելի է յիշել Մինիր Նուրէտտին Սէլճուք, Զէքի Ռըզա Սփորէլ, Չէթին Ալթան, Մէլիհ Ճէվտէթ Անտայ, Եաշար Քէմալ, Սապահատտին Էյիւպօղլու, Սաիթ Ֆաիք Ապասըեանըք ու նման անուններ:

Հարբութլուի յուշերէն մին ալ կը պատկանէր Իսմէթ Ինէօնիւի որդւոյն՝ Էրտալ Ինէօնիւի, որու հետ Ֆէնէրպահչէի թէնիսի մրցահանդէսի մը ընթացքին դէմ-դիմաց եկած էին: Շարունակութիւնը լսենք իրմէ.- «Աքսորուելու վախէն կը ջանայի պարտուիլ: Էրտալ Ինէօնիւ զայս հասկնալով շեշտեց, որ իրեն կողմնակցութիւն չընեմ… Ես ալ մրցումէն յաղթական դուրս եկայ»:

Անտիպ կը մնան Հարբութլուի «Տէրէվէնք՝ իմ գիւղս» եւ «Եւա ինչպէս խենդացաւ» անուն երկու գիրքերը:

Հարբութլուի եւ թէնիսի մոռացութեան մատնուած հայ «ռաքէթներ»ու մասին տես՝ «Ակօս»ի 10 Օգոստոս 2012 թիւ, էջ՝ 12:

Գեղ, Հող, Տէրսիմ

Նկարչուհի Թիւրքան Թայպարա այսպէս անուանած է իր գործերու վերջին ցուցահանդէսը, որուն բացումը պիտի կատարուի 20 Յունիս 2014-ին Թեշվիքիյէ, «Նիշ Արդ Կալերի» սրահին մէջ:

Թայպարա ծնած է 1971-ին, Տէրսիմի մէջ: Ամբողջ էութեամբ կապուած է իր ծննդավայրի մշակոյթին: Խորապէս ազդուած է հարազատ երկրի պատմութենէն: Այդ ազդեցութիւնը կը ցոլանայ իր դիմանկարներուն, յատկապէս բազմատանջ կանանց կերպարներուն:
Այդ կանանց մէջ յատուկ զգացական հայեացք մը ուղղուած է հարազատ մօր՝ որ բացի դիմանկարէ, կը տեսնենք նաեւ լաւաշ թխելու պահուն:

Ցուցահանդէսի անուան ներշնչումը կու գայ իր զաւակներէն, քանի որ զանոնք անուանած է «Գեղ» (Նէհիր) եւ Հող (Թոփրաք):

Վասն հրապարակելու ազատութեան

ՌԱԿԸՊ ԶԱՐԱՔՕԼՈՒ
szarakolu@yahoo.com

Անցնող այս տարի չկրցայ մասնակցիլ Թուրքիոյ Հրատարակիչներու Միութեան մրցանակաբաշխութեան աւանդական մէկտեղումին: Այս տարի մրցանակաբաշխումին հետ տեղի ունեցաւ նաեւ խօսքի, մամուլի եւ հրատարակելու ազատութեան համար 80-ական թուականներէն ցայսօր մեծ վաստակ ունեցող Ֆիքրէթ Իլքիզի, Նադիրէ Մաթէրի, Թուրկայ Օլճայթոյի եւ Շանար Եուրտաթափանի մասնակցութեամբ ասուլիս մը, որով նոր սերունդի մօտ ալ պատկերացում մը գոյացաւ թուրքիացի հրատարակիչներուն դիմագրաւած արգելքներուն եւ մղուած պայքարին մասին:

1990-ին Էօզալի կառավարութիւնը արտակարգ որոշումով մը տպարանները պատասխանատու կարգեց իրենց տպած գիրքերէն: Արիասիրտ հրատարակիչներ այս արգելքը շրջանցեցին լուսապատճէնի դրութեամբ:

1991-ին նոյն վարչութիւնը ընդունեց Ահաբեկչութեան Դէմ Պայքարի Օրէնք մը, որ շատ աւելի ծանր սպառնալիք մը դարձաւ:

1994-ին ականատես եղանք հրատարակիչներու իրերայաջորդ բանտարկութեան: ՄԱԿ-ի մօտ խորհրդատուի հանգամանք վայելող Հրատարակիչներու Միջազգային Միութիւնը (IPA) խստօրէն քննադատեց այս բանտարկութիւնները: Վերջապէս հրատարակելու ազատութիւնը կ'երաշխաւորէր նաեւ խօսքի, մամուլի, տեղեկանալու ազատութիւնները, որոնք հիմնաքարերն են ժողովրդավարութեան:

1995-ին Թուրքիոյ Հրատարակիչներու Միութիւնը հիմնեց «Գաղափարի Ազատութեան Մրցանակ»ը, նկատի ունենալով բանտարկեալ հրատարակիչները:

1998-ին IPA նկատի ունենալով թէ՛ Մարդու Իրաւունքներու Համաշխարհային Յայտարարութիւնը եւ թէ Ֆրանքֆուրթի Գիրքի Փառատօնը, միայն մէկ անգամուան համար հաստատեց «Հրատարակելու Ազատութեան Մրցանակ» մը, որ Հնդիկ հրատարակիչներու միութեան առաջարկով պիտի տրուէր թուրքիացի հրատարակիչի մը: Այդ մրցանակին արժանի գնահատուող թուրքիացի հրատարակիչը անցագիր չէր կրցած ստանալ եւ չէր կրցած մրցանակատուչութեան հանդէսին ներկայ ըլլալու համար Ֆրանքֆուրթ մեկնիլ:

Թուրքիացի հրատարակիչները, փոխանակ պետութեան թիկունքը վայելելու, միշտ պայքարեցան անոր ճնշումներուն դիմաց: Սակայն այս պայմաններու մէջ իսկ վերջին տասնամեակներուն յաջողեցան հետեւիլ համաշխարհային քաղաքական, տնտեսական, մշակութային հրատարակութիւններուն, միանգամայն ապահովելով նաեւ բարձր որակ:

IPA, 2007-ին թուրքիացի լրագրող եւ հրատարակիչ Հրանդ Տինք եւ իր հետ նոյն ճակատագիրը կիսող ռուս Աննա Պոլիթովսքայան միասնաբար պարգեւատրեց յատուկ մրցանակով: Իսկ IPA-ի մի այլ մրցանակը 2010-ին, Իսթանպուլի «ԹԻՒՅԱՓ» գիրքի փառատօնին կը յանձնուէր հրատարակիչ Իրֆան Սանճըյի, որ մրցանակատուչութեան պահուն կ'ըսէր.- «Զաւեշտ մըն է, դեռ այս առաւօտ կը դատուէի հրատարակած մէկ գործիս համար իսկ հիմա ալ կը պարգեւատրուիմ»:

Վստահ եմ որ մեր երկրին արժանապատուութիւնը բարձր պահողները քաջարի, պատուաւոր լրագրողները, գրողները, բանաստեղծները, արուեստագէտները եւ անոնց նոյնքան արի հրատարակիչներն են:

Ողջոյն ձեր բոլորին:

(Թարգմանուած՝ որոշ յապաւումներով)

Ազնաւուր՝ յաւերժութեան երգիչը

ԾՈՎԻՆԱՐ ԼՈՔՄԱԿԷՕԶԵԱՆ
dzovinarl@rambler.ru

Երբ Ազնաւուրը հասաւ փառքի, նրա ամենամեծ մտահոգութիւնն էր՝ որքան թեյավճար պէտք է տալ, որպէսզի քեզ ո՛չ ժլատ համարեն, ո՛չ էլ չտես նորելուկի տեղ դնեն: Իսկ երբ Շարլի հօրը դիմում էին «Պարոն Ազնաւուր», նա պատասխանում էր. «Ազնաւուրը տղաս է, ես Ազնաւուրեան եմ»: Եւ նա ի տարբերութիւն Շարլի, ուղղակի արքայական թեյավճարներ էր շռայլում, որպէսզի չնսեմացնի որդու փառքը:

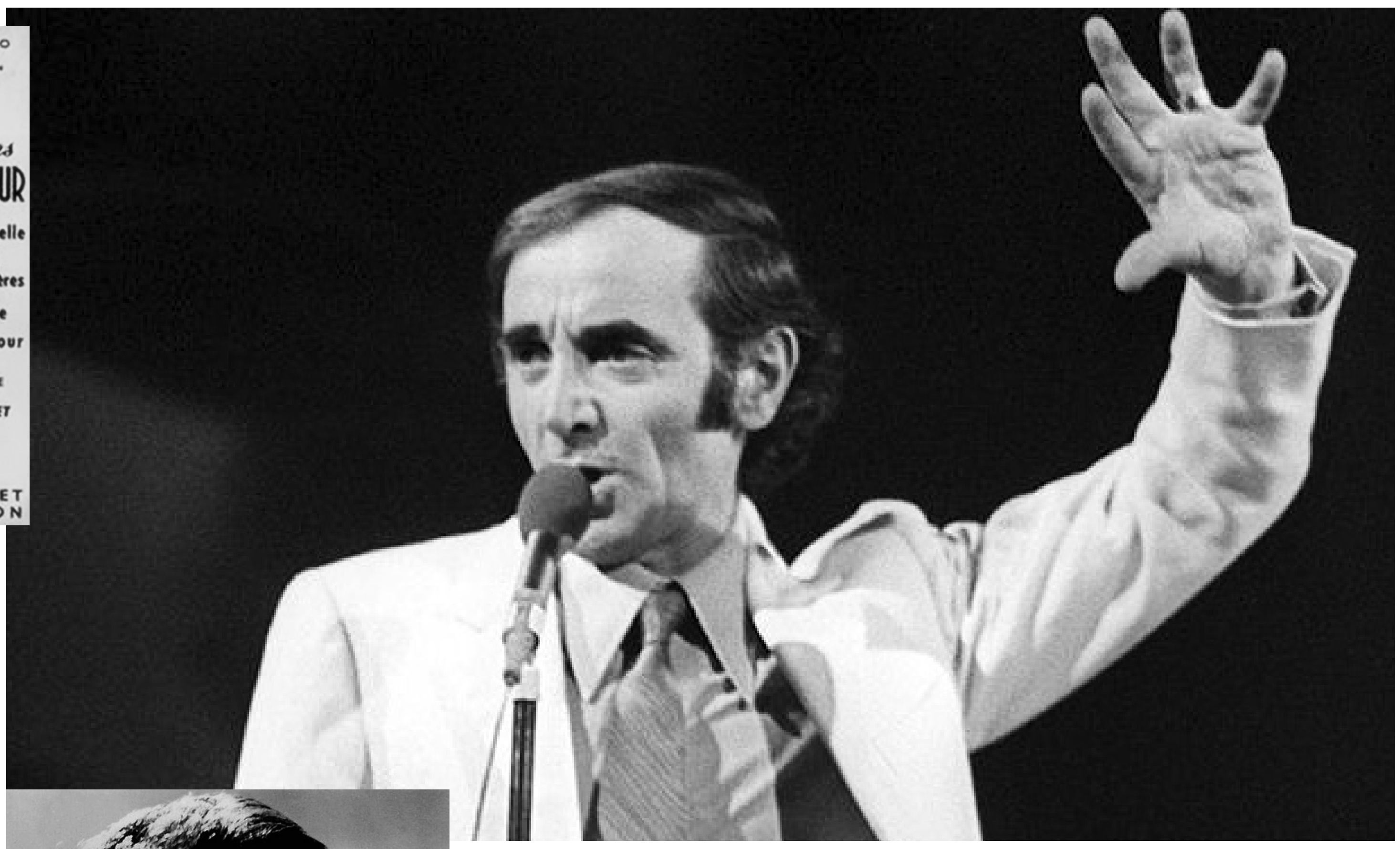

Շարլ Ազնաւուր ընդմիշտ

Ըստ Time եւ CNN-ի հարցումների Ազնաւուրը ճանաչուել է 20-րդ դարի լաւագոյն երգիչ, սա նշանակում է, որ բազմաթիւ միւս երգիչների շարքում կայ մէկը, որը ամենաճշգրիտ ձեւով է թափանցում մարդկանց սրտերը եւ արտայայտում նրանց ապրումները: Իր 90-ը նա դիմաւորեց համերգներով, երգով, իսկ դա արդէն յաղթանակների յաղթանակն է: Ազնաւուրը նուիրաբերեց ինքն իրեն 21-րդ դարին, թէեւ նրա համար ժամանակ արդէն գոյութիւն չունի. ասում են, Ազնաւուրին կը դադարեն լսել այն ժամանակ, երբ մարդը զրկուի զգացմունքներից, ուստի նա յաւերժութեան երգիչ է: Նման երկարակեցութիւնը առաջին հերթին լաւատեսութեան արգասիք է եւ... արժէ հետաքրքրուել, թէ որտեղ է թաքնուած Ազնաւուրի գաղտնիքը, որը ես կ'անուանէի լաւատեսութեան երկարակեցութեան գաղտնիք:

Ծնողները

Ազնաւուրեանները գաղթական ընտանիք էին: Մայրը՝ Քնար Պաղտասարեանը ծնուել էր Իզմիրում: Հայրը՝ Միշա Մամիկոնի Ազնաւուրեանը թիֆլիսեցի էր, գիտէր ռուսերէն, վրացերէն: Քոյրը՝ Աիտան ծնուել էր Սալոնիկում: Երբ անձնագրերն էին լրացնում, հայրը մի պահ մոռանում է իր կնոջ ազգանունը եւ մտքին եկած առաջին ազգանունն է ասում, որն էր Փափազեան. «Ծնողներիս, եղբայրներիս, քոյրերիս կորցրի ջարդի ճանապարհին, երբ 15 տարեկան էի: Միակ բանը, որ ինձ մնում էր, ազգանունս էր: Քո անփութութեան պատճառով երկրորդ անգամ հարազատներիս ջնջեցիր իմ կեանքից», լացում էր մայրը: «Մայրս մեր տան լացն էր, հայրս ծիծաղը»:

Թիֆլիսեցի հայրը միշտ թամադա էր լինում սեղաններին եւ կարող էր բաժակը ձեռքին 10-15 րոպէանոց բաժակաճառեր ասել: Նա բացեց «Կովկաս» (Le Caucase) ռեստորանը, բայց սնանկացաւ, քանի որ յաճախորդները ապառիկ էին օգտւում ռեստորանից, ուտում-խմում, ստորագրում ու անհետանում: Սակայն կորցնելով ռեստորանը, որտեղից մնացին միայն խոհանոցային դանակները, ծնողները չեն կորցնում լաւատեսութիւնը եւ չեն ընկճւում: Այստեղ է թաքնուած գաղտնիքը. կորցնել Ազնաւուրեանների համար նշանակում էր ընդամէնը նորից սկսել, նորից փորձել...

Ազնաւուրը եւ Փիաֆը

Խօսելով Ազնաւուրի կայացման մասին, պարտադիր յիշատակում են Էտիթ Փիաֆի (Edith Piaf) դերը նրա կեանքում: Ամէն մի արտիստ հետաքրքիր է իր երկրորդ տաղանդով. դերասանը երգով, երգիչը՝ պարով: Փիաֆի եւ Ազնաւուրի հանդիպումը կայացաւ 1946-ին (Փիաֆը 30 տարեկան էր, Ազնաւուրը՝ 21) ինչ-որ ռադիոհաղորդման ատեն: Յետոյ Փիաֆը Ազնաւուրին ու Փիեռ Ռոշին, որի հետ միշտ հանդէս էր գալիս Շարլը, տանում է իր տուն, եւ հենց պարի մէջ է քննութիւն բռնում Ազնաւուրը Փիաֆի առջեւ: Փիաֆը հարցնում է, արդեօք վալս պարել գիտի՞ Շարլը, այն էլ փողոցային վալս, եւ Ազնաւուրը մատները տանում է բերանը եւ սուլում է. դա նշանակում էր, որ ոչ թէ տղամարդը պիտի մօտենայ կնոջը, այլ կինը տղամարդուն, այդպէս էր պահանջում փողոցային կարգը:

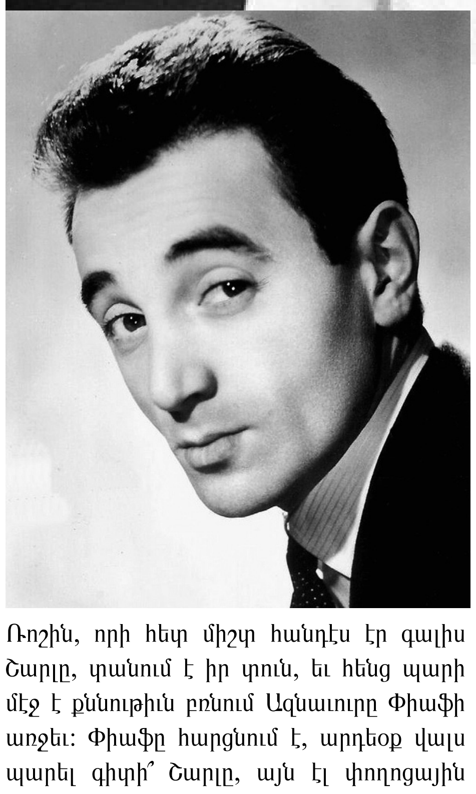

Եւ Շարլը պտտեցրեց Էտիթին վալսում, յետոյ թանկոյում, յետոյ... երկար տարիներ եղաւ նրա մտերիմների շրջապատում, մինչեւ որ թեւեր առաւ ու ձերբազատուեց Փիաֆի «բռնակալութիւնից», քանզի ինչպէս Փիաֆը ինքն էր սովորեցրել, կարիերան միայնակով են անում, տղամարդավարի: Եթէ անպայման պէտք է նշել մէկին, ով օգնել, քաջալերել եւ նոյնիսկ համոզել է Ազնաւուրին տուն առնել, երբ նա պարտքերի մէջ խրուած էր, իսկ հանդիսատեսը նրան խորհուրդ էր տալիս հրաժարուել երգելուց, դա երաժշտական հրապարակիչ Ռաուլ Պրեթոնն էր, որը հաւատում էր Ազնաւուրին, ինչպէս ոչ ոք:

Էտտի Քոնսթանթին, Էտիթ Փիաֆ եւ Շարլ Ազնաւուր

Ազնաւուրը Ազնաւուրի մասին

70-ներին լոյս տեսաւ «Ազնաւուրը Ազնաւուրի մասին» գիրքը, որ գրուած է մի մարդու կողմից, որն աներեւակայելի յաջողութեան է հասնում, ուստի գրքում նկարագրած աներեւակայելի անյաջողութիւնները դիտւում են յաջողած մարդու լոյսի ներքոյ: Գիրքը ներկայացնում է իրենից պարզապէս յաջողութեան հասնելու ձեռնարկ: Կարդացէ՛ք եւ երբեք մի՛ յուսահատուէք, սովորէ՛ք չյուսահատուելու արուեստին: Ահա մի քանի կանոններ.

1. «Որոնք են իմ պակասութիւնները: Ձայնս, հասակս, շարժումներս եւ կրթութեան ու կուլտուրայի պակասը, ճշմարտախօսութիւնս, անհատականութեանս պակասը»:

2. «Ձայնս փոխելն անհնար է: Բժիշկները, որոնց դիմում եմ, միաբերան համոզում են, որ երգելուց ձեռ քաշեմ: Բայց ես պիտի երգեմ, թէկուզ կոկորդս պատռուի»:

3. «Հասակս ինչ որ է, այն է՝ մի մեթր 64, նոյնպէս անհնար է ուղղել...»

4. «Կրթութեանս պակասը՝ մեծ դժուարութեամբ ձեռք եմ բերել եօթամեայ կրթութեան վկայականը. ոչինչ մենակ չեմ սովորում: Սովորում եմ միայն ուրիշներին լսելով»:

5. «Թուլակազմ, երկչոտ, վախուորած երախայից, ինչպիսին ծնուել եմ, պէտք է դառնամ ուժեղ մարդ, միեւնոյն ժամանակ պահպանելով բարոյական նորմաները, որ ծնողներս են ներարկել՝ լինել զգայուն եւ արտասուելու ընդունակ»:

6. «Պէտք է հրաժարուեմ ներկայից ու նայեմ դէպի ապագան, առանց ժխտելու անցեալը: Իմ հիմքը ողջ ֆրանսիական երգն է, արմատներս՝ համաշխարհային ֆոլքլորն ու արեւելեան պոէզիան, յատկապէս հայկականը»:

Ինքնաճանաչման կանոններով նա աշխատեց ու աշխատեց իր վրայ, եւ փոխեց ոչ թէ ինքն իրեն, այլ հանդիսատեսին:

Որն էր Ազնաւուրի ուժը

Ազնաւուրին սկսեցին լսել մինչեւ որ նա դարձաւ օդի պէս անհրաժեշտ մարդկութեան համար: Երբ սիրահարւում են... Երբ ապրում են առանց սիրահարուածութեան... նրա երգը լսում են, լսել են եւ կը շարունակեն լսել, սակայն ֆրանսիացիները ամենաերջանիկներն են, քանզի Ազնաւուրի համար, որը երգում է ֆրանսերէն, շատ կարեւոր է, որպէսզի երգի բառերը հասկանան, իսկ միւս կողմից, երբ չես հասկանում բառերը, քեզ գերում է բառերի հնչիւնային պատեանը եւ լսողը դառնում է համահեղինակ, ներդնելով այդ հնչիւնների մէջ իր սեփական ապրումները, որոնք բառերով հնարաւոր չի արտայայտել, այլ միայն երգով, այն էլ Ազնաւուրի կատարմամբ: Ինչո՞ւ:

«Ես բախտ չեմ ունեցել. իմ ուժը անշուք արտաքինս է եղել, իրայատուկ ձայնս, սովորական դէմքս, որի մէջ ուզածդ մարդը կարող է գտնել իրեն: Ասում են, որ ես նման եմ հազարաւոր այլ մարդկանց: Դա ինձ չի վիրաւորում, ընդհակառակը, ուրախացնում է...»:

ԼՈՒՑԻՔԱ ՏՈՒՏՈՒ

Կողութիւնը ասպարէզ էղաւ

Կողերը արթըլը չէնք շնորհք փրոֆէսիոնէլ էղան, կողութիւնն ալ ուր է նէ կործի ասպարէզ մը տարձաւ: Պատրիարքարանը պիլէմ աս փործանքէն նասիպը առեր է, իմացաք հէլպէթ: Ըլլալիք պան չէ, մարդուն մէկը աքչէսուարը թէաթրօ խաղացեր է: Վերջերս անանկ պաներ կ'իմանամ կոր քիմ հաւատալս չի գար կոր: Նէ ապահովութիւն փարա կ'ընէ կոր, նէ ալ թէքնօլօժիին նոր իճատները: Մաքեաժ ընել, ծպտուիլն ալ սորվեցան: Կողոպտուած տունի մը քամէռային արձանագրուածները կը դիտեն կոր. ներս մտնողը կնիկ է, տուրս էլլողը մօրուքաւոր էխտիյար մը: Հալպուքիմ ինքը կէնճ մարդ մըն է...: Ըսել է քիմ փլաններ կ'ընեն, սէնարիօներ կը պատրաստեն կոր: Առաջ, ատ կող աւազակները վրանին կլոխնին փէրուշան կասկածելի թիփեր կ'ըլլային, հիմա անանկ չէ քիմ: Շնորքով հագուած փողկապը թիփեր, սանքիմ կործի մարդ էն: Էկեր քիմ քանի մը հոգի էն նէ, մէջերնին մուլթլախա կնիկ մըն ալ կ'ըլլայ կոր:

Տեզի մէկ երկու կողութեան դէպք պատմեմ տէ չուարիք մնաք: Անցածները Էթիլերի կողմը տուն մը մենծ ճաշի ընդունելութեան մը ատեն, տուռը կը զարնուի, ծառքը խոշոր ծաղկեփունջով մարդ մը կու գայ կոր, տանտիրոջ անունին ծաղիկ ղրկուած կիպիսինէ: Պախչիշի մախշիշի նայելն իքէն, մարդը գրպանէն թապանճա մը կը հանէ եւ տուրսէն երկրորդ մարդ մը ներս կ'առնէ, ան ալ թապանճալը: Սեղանին չուրջ նստողներուն վրան ինչ խըրտար գոհարեղէն կայ նէ կը ժողուեն, եաքէն կնիկներուն փէշերը, էրիկմարդոց տաբատները վար առնել կուտան քիմ էտեւնէն չկարենան վազել: Օթոյին բանալին ալ առնելով փըռ... Հէլպէթ հիմա ատ բանալիները հեռուէն քումանտալը էն, կոճակին կը կոխես, պիփ-պիփ կ'ընէ, իշտէ աս խըրտար: Հէմ ահագին գոհարեղէն, հէմ ալ օթօ մը կը տանին:

Ուրիշ պան մը տահա իմացայ քիմ. խնտաս մի՞ լաս մի... Աս ալ Շիշլիի կողմը պատահեր է: Կողը էտեւի պալքոնէն ներս մտեր, ննջասենեակը կտածները աղուոր մը ճէպերը լեցուցեր, թամ սալօն մտած ատենը տանտէրերը էրիկ-կնիկ վրայ չհասնի՞ն: Եանի եա քիմ մարդը փախելու ֆըրսանթ չգտնար կոր: Ի՞նչ ընէ նէ կը հաւնիք. Բանալիին ձանը լսելուն պէս, ըռահաթ մը քանափէյին վրան կը բազմի, ներս մտնող կնիկին «Մատէմ էրիկդ ալ պիտի գար, ինծի ի՞նչ տէյիմ էկուր ըսիր, ա՛ս կործը հօս լմնցաւ» կ'ըսէ, էրիկ-կնիկ իրար կ'իյնան, կողն ալ կը թռի կ'երթայ:

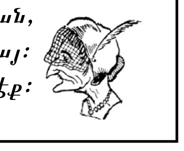

Եա՜, սա՞ր ինչ կ'ըսէք:

Ձօն հայրենի գիւղ՝ Պրիվանին

Էր ժամանակ, հոս մարդիկ կային հարիւրներով,
Ջանոնք սեւ հողը, զիս ալ այս դիւձազնավէպը պատեց:
Քէպանէն հեռաւորութիւնն է տասնմէկ քիլօմէթր,
Էլազըղ որ երթաս վրան երեսուն պիտի բարդուի:

ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԴՈՒԳԵԱՆ
pakrates@yahoo.com

Արդեօք ինչպէս մեկնաբանել այն իրողութիւնը, թէ խիստ նուազ է բնօրրանի ձօնուած գրականութիւնը թրքերէնի մէջ՝ բաղդատմամբ հայերէնի: Իրաւ ալ հայերէն լեզուով գրուած այդ հսկայ հարստութեան փոխարէն շատ ճղճիմ տեղ կը գրաւեն թրքերէնի մէջ նոյն բնոյթով լոյս տեսած գիրքերը: Մեր սեղանին վրայ է այդ սակաւաթիւներէն օրինակ մը, որ ձօնուած է Խարբերդ գաւառի Քէպանի մօտակայ «Պրիվան» (կամ Պիրվան) կոչեալ գիւղին: Միտրան Եօքուշի այս ուսումնասիրութիւնը ուշագրաւ աշխատութիւն մըն է, ձօնուած պատմական բնակավայրի մը անցեալին, ներկային, բնակչութեան, տնտեսութեան եւ աւանդութիւններուն:

Արդարեւ գիրքը կը վկայէ այդ աւանի ժողովուրդը, իրենց իւրայատկութիւններով: Պատմական բաժինը յատկապէս ուշագրաւ է, երբ հեղինակը կը հարցնէ շատ պարզ, բայց պատասխանով շատ խորունկ հետեւանքներ ունեցող հարցումը՝ թէ այս տեղերը ո՛վ կ'ապրէր մեզմէ առաջ: Ահաւասիկ պարզ հարցում մը, որուն պատասխանը յաճախ ալ այդքան հաճելի չի թուիր մերօրեայ բնակիչներուն, քանի որ այս բնոյթի ամէն անմեղ հարցում ինքնաբերաբար տեղի պիտի տայ երկրորդականներուն եւ մարդիկ պիտի հարցնեն՝ «ի՞նչ եղաւ այդ մեզմէ առաջուաններուն»:

Երբ կը խօսինք երկրի մը մասին, որուն բովանդակ պատմութիւնը հիմնուած է ժխտումի եւ ուրացման վրայ, բնականաբար այս տեսակի հարցումներն ալ պիտի ունենան իրենց անբաղձալի հետեւանքները: Բայց ըստ երեւոյթի գիտաշխատողը չէ խուսափած այդ վտանգէն ու արիաբար հարցուցած է՝ «Ո՞վ կար այստեղ, նախքան՝ մենք»: Վերադառնանք այս գրութեան սկիզբը նշուած հարցումին, թէ ինչո՛ւ համար թրքերէնի մէջ այսքան ճղճիմ տեղ կը կազմէ հայրենի երկրի ձօնուած գրառումները: Եւս հարցում մը, եթէ այս աշխատութիւնը չներկայանար իբրեւ աւարտաճառ, արդեօք պիտի կրնար հետաքրքրութիւն առթել ոեւէ հրապարակչի մօտ: Սակայն կ'արժէ պահ մը մէկդի ընել նմանատիպ հարցումները եւ ալ աւելի թափանցել գիրքի պարունակութեան: Կը տեսնենք, որ Պրիվան արեւմտեան Հայաստանի տարածքին մաս կազմող գաւառ մըն է եւ իր պատմութիւնը նոր ու ներկայով կը ներկայացնէ այդ հողերու դժբախտ ճակատագիրը:

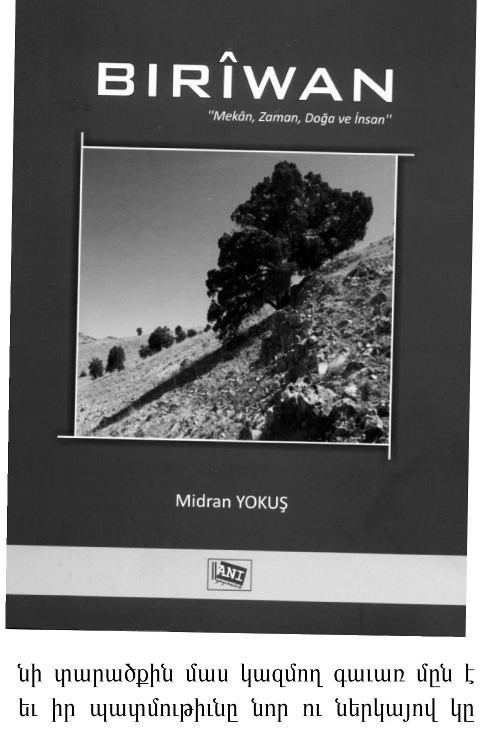

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԿՕՍ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ AGOS YAYINCILIK BASIM HİZMETLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ. անունով՝ Րաիիլ Տինք, ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ Հրանդ Տինք, ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐԻՉ՝ Ռոպէր Քոփթաշ, ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Ֆէրտա Պալանճար, ՀԱՍՑԷ՝ Հալասքեարկազի Պողոտայ, Սէպաթ Ափթ. 74, յարկաբաժին 1 Օսմանպէյ, Իսթանպուլ: Հեռաձայն՝ 0212 296 23 64 - 0212 231 56 94 Ֆաքս. 0212 247 55 19 ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ Տինիա Սիփէր Վէպ Օֆսէթ Ա.Շ. «Կլոպուս Տինիա Պասըմէվի» 100. Եըլ Մահալլէսի, Պաղճըլար-Իսթանպուլ: Հեռաձայն՝ 0212 629 08 08 ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ՝ Թուրքիա՝ 6 ամսուան 90 ԹԼ. տարեկան 175 ԹԼ. Եւրոպա՝ 6 ամսուան 95 եւրօ, տարեկան՝ 180 եւրօ, Ամերիկա եւ Գանատա՝ 6 ամսուան 130 Տոլար, տարեկան 250 Տոլար, Աւստրալիա՝ 6 ամսուան 150 Տոլար, տարեկան 275 Տոլար: www.agos.com.tr - agos@agos.com.tr

Արտաշէսին եւ Արտաւազդին կռիւը մարացի Արգաւանի դէմ

ՍԱՐԳԻՍ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ
sseropyan@agos.com.tr

Արտաշէսի ու Սաթենիկի անդրանիկ որդին, գահաժառանգ Արտաւազդ քանի մեծցաւ, դարձաւ այնքան քաջ, ինքնավստահ եւ հպարտ: Ան կասկածելով որ մայրը՝ Սաթենիկ կը փենչար Մուրացեան Արգամի (Արգաւան) սէրը ու կը փափաքէր սիրային կապեր հաստատել վիշապազուն Արգաւանի հետ եւ իր տենչը իրականացնելու համար ալ իբր թէ կը դիմէր հմայական միջոցներու: Արտաւազդ այդ մտայնութեամբ իր հօրը՝ Արտաշէսին սկսաւ գրգռել Արգաւանին դէմ, ըսելով որ ան կ'ուզէ խլել հայոց թագաւորութիւնը եւ իշխել բոլորին վրայ: Արտաշէս հաւատալով իր որդիին, արքայական երկրորդութեան գահը եւ առաւ Արգաւանէն ու յանձնեց Արտաւազդին:

Ինչպէս գիտենք, այս Արգաւանը մարերու Աժդահակ թագաւորի սերունդէն էր, որոնց Տիգրանը Անուշի հետ բերած ու վերաբնակեցուցած էր Մասիս լերան փէշերուն: Հին թուելեաց երգերուն մէջ Աժդահակը կ'ըմբռնուէր իբրեւ վիշապ, իր կինը Անուշ՝ իբրեւ վիշապներու մայր, իսկ իրենց սերունդը՝ վիշապազուններ, այսինքն վիշապներու զաւակներ: Մար անունը, որ հին մեդացիներու ազգին անունն էր եւ պարսկերէն կը նշանակէ օձ, անկէ կու գար իրենց երկրի անուանումը՝ Մարաստան եւ քանի որ մարաց թագաւոր Աժդահակի անունը կը նշանակէր՝ վիշապ, ուստի ժողովուրդի գիտակցութեան մէջ Մար ցեղանունը ըմբռնուեր էր իբրեւ օձ կամ օձեր, որոնց թագաւորն էր վիշապը՝ Աժդահակը:

Մանաւանդ որ հայկական հաւատալիքներով Մասիսի վրայ վիշապ-օձեր կը բնակին, իսկ Աժդահակի սերունդ մարերը վերաբնակուեր էին Մասիսի փէշերուն, ուստի եւ մարերն ու Մասիսի օձերը ժողովուրդի մտածողութեան մէջ խառնուեր են իրարու եւ նոյնացեր, որոնց սերունդէն էր ըստ աւանդական վիպերգերու Արգամ կամ Արգաւան Մուրացեան:

Անգամ մըն ալ, Արգաւան Արտաշէսի պատւոյն խնջոյք մը կը կազմակերպէ իր պալատին մէջ եւ Արտաշէսը իր զաւակներով ճաշի կը հրաւիրէ: Ճաշի ժամանակ կը յայտնուի, որ Արգաւան դաւադրութիւն է պատրաստած Արտաշէսի դէմ: Արտաշէսի զաւակները մեծ իրարանցում կը բարձրացնեն, Արգաւանին վրայ կը յարձակին: Արտաշէս խիստ յուզուած կը վերադառնայ Արտաշատ եւ իսկոյն իր որդի Մաժանը մեծ զօրագունդով կը ղրկէ Արգաւանի վրայ, հրամայելով Մուրացեան տոհմի բոլոր անդամները (վիշապազունները) սպաննել, Արգաւանի ապարանքը (վիշապներու տաճարը) այրել, եւ չքնաղագեղ հարճին Մանդուին ալ բերել իրեն հարճութեան:

Մաժան կը կատարէ իր հօր կամքը: Սակայն երկու տարի վերջ Արգաւան դարձեալ կը հնազանդի Արտաշէսին, որ ամէն ինչ կը վերադարձնէ Արգաւանին, բացի՝ հարճէն:

Իսկ Արտաւազդ, որ Արգաւանէն առած էր արքայական երկրորդութեան պատիւը, Արտաշատի մէջ իրեն ապարանք կառուցելու յարմար տեղ չգտնելով կ'անցնի Արաքս գետի արեւելեան ափ եւ Շուրուրի դաշտ կոչուած վայրին մէջ կը կառուցէ Մարտակերտ քաղաքը: Արտաւազդ մինչ այդ Արգաւանէն կը խլէ նաեւ Նախիջեւանը եւ Արաքսի հիւսիսային բոլոր գիւղերը, իրենց բերդերով ու ապարանքներով:

Սմբատ կ'երթայ ալանաց աշխարհ, կը յաղթէ եւ երկրի սահմաններէն դուրս կը քշէ ինքնակոչ բռնակալին

Սմբատի արշաւանքները դէպի Արեւելք

Սմբատ Բագրատունի գեղեցիկ տղամարդ էր, քաջ եւ վայելչակազմ, թէպէտ քիչ մը ծերացած ու ալեհեր, բայց աշխոյժ էր, եռանդուն եւ արագաշարժ: Սմբատի աչքերուն մէջ արեան փոքրիկ նշաններ կային, որոնք կը շողային ոսկիի ու մարգրիտի մէջ ագուցուած կարմիր թանկարժէք քարի նման: Խորենացիի բնագրին մէջ այդ քարը կը կոչուի պրակոնդիկոն, որ բառացի կը նշանակէ փոքրիկ վիշապ:

Սմբատ միաժամանակ զգուշաւոր էր ու հաւասարակշռուած եւ պատերազմներուն իր խելքի ու շրջահայեցութեան շնորհիւ միշտ յաղթող դուրս կու գար:

Եւ այդ օրերուն, Արտաշէսին լուր կը հասնի, որ ալաններու թագաւորի՝ Սաթենիկի հօր մահէն յետոյ, բռնակալ մարդ մը խլեր է իշխանութիւնը եւ բռնութեամբ կը թագաւորէ ալանաց աշխարհի վրայ ու կը հալածէ Սաթենիկի եղբօրը: Արտաշէս իսկոյն կը կարգադրէ Սմբատին մեծ զօրքով երթալ ալանաց աշխարհ, Սաթենիկի եղբօր օգնելու:

Սմբատ կ'երթայ ալանաց աշխարհ, կը յաղթէ եւ երկրի սահմաններէն դուրս կը քշէ ինքնակոչ բռնակալին. Սաթենիկի եղբօրը կը կարգէ իր ազգին թագաւոր: Ապա կ'արշաւէ ալաններու թշնամիներու երկիրը, կ'աւերէ, բնակիչները կը գերեվարէ ու կը բերէ Արտաշատ: Արտաշէս կը հրամայէ Սմբատի բերած գերիները բնակեցնել Մասիսի հարաւ-արեւելեան կողմը՝ Շաւարշաւան գաւառ, միաժամանակ այդ գաւառին վրայ թողլով վերաբնակեցուած գերիներու բնիկ հայրենիքի անունը՝ Արտազ, որ կը համապատասխանէ այժմու Մակուի շրջանին, որ հինէն կը կոչուէր Շաւարշաւան կամ Արտազ:

Պարսիկներու Արշակ թագաւորի մահէն յետոյ Արտաշէս պարսից աշխարհի վրայ կը թագաւորեցնէ անոր որդին՝ Արտաշէսը: Բայց անոր չեն կամենար հպատակիլ Պատիժահար կոչուած գաւառի եւ Կասպից ծովու եզերքի բնակիչները: Այս առիթով հայոց Արտաշէս թագաւորի դէմ ապստամբութիւն կը սկսցնէ նաեւ կասպից երկիրը: Արտաշէսը կրկին ապստամբներուն դէմ կ'ուղարկէ Սմբատին՝ հայոց բոլոր զօրքերով, ինքն ալ շաբաթ մը կ'երթայ անոնց ուղեկցելով: Սմբատը բոլոր ապստամբներուն կը հնազանդեցնէ, կ'աւերէ կասպից երկիրը, կը գերեվարէ բնակչութեան մեծ մասը իրենց թագաւոր Զարդմամանոսի հետ ու կը բերէ Հայաստան:

Արտաշէս, գնահատելով իր դայեակ Սմբատի ծառայութիւնները, անոր կը նուիրէ Գողթն գաւառի արքունի հողերը, ինչպէս նաեւ պատերազմին ձեռք բերած ամբողջ աւարը: Այս առիթով սակայն Արտաւազդ սաստիկ կը նախանձի Սմբատին, մինչեւ իսկ կը կամենայ անոր սպաննել, բայց իր այդ դիտաւորութիւնը կը բացայայտուի, եւ մեծ ցաւ կը պատճառէ Արտաշէսին:

Շար. 22

Յաջորդով՝ Սմբատ շարունակէ ծառայել Արտաշէսին եւ զաւակներուն

Ղըզըլպաշներու կրօնաբարոյական աւանդը

ԲԱԳՐԱՏ ԷՍԴՈՒԳԵԱՆ
pakrates@yahoo.com

Որքան ալ օժտուած ըլլայ կրօնքի մը պահանջած բազմաբնոյթ յատկութիւններով ալէվիութիւնը լոկ հաւատքի երեւոյթ մը ըլլալէ աւելի, կը յիշեցնէ բովանդակ մշակոյթի մը յատուկ դիմագիծը, որ ո՛չ մէկ բանով կը զիջի իր բնօրրանի մէջ տարածութիւն գտնող միւս բոլոր կրօնական հոսանքներէն: Արդէն իսկ խորապէս ազդուած է անոնցմէ եւ իր մէջ կը պարունակէ քրիստոնէական ու իսլամական բազմաթիւ երեւոյթներ եւ սակայն ի տարբերութիւն այդ բոլորէն յատկապէս ծիսական առումով ալէվիութիւնը անհամեմատպելիօրէն աւելի ժողովրդական է, քան մնացեալ բոլոր աւանդական կրօնները: Այդ իսկ պատճառով ալ ղըզըլպաշութիւնը հաւատք մը ըլլալու կողքին յատուկ մշակոյթ է, կենցաղ եւ ի՞նչու չէ, նաեւ քաղաքական հակում:

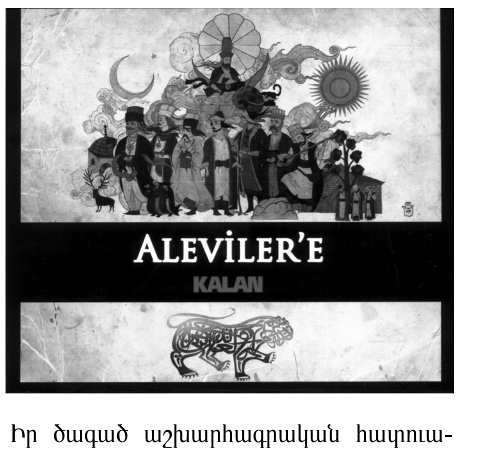

Իր ծագած աշխարհագրական հատուածի նախորդ բոլոր մշակոյթները իւրացուցած ղըզըլպաշութիւնը բնականաբար պիտի հալածուէր դարձեալ իր կարգին քաղաքական կամք պարտադրող իսլամ կրօնքէն: Մինչեւ օրս շարունակուող այդ ծանր հալածանքէն դուրս եկած է արտակարգօրէն գեղգեղուն երգ ու պար, որոնք անբաժանելի մասնիկներն են ղըզըլպաշական ծէսին:

Ազգագրական երաժշտութեան ոլորտէ ներս ընդմիշտ ռահվիրայ հանդիսացող «Քալան Միւզիք» ընկերութիւնը իր վերջին խտասալիկով լոյս կ'ընծայէ այս ուղղութեամբ ցարդ հրապարակուած ամենածաւալուն հաւաքածոն:

Աhմէտ Ասլան, Ճէնկիզ Էօզքան, Էրտալ Էրզինճան, Քարտէշ Թիւրքիւլէր, Մուսա Էրօղլու, Շէվվալ Սամ, Թոլկա Սաղ եւ դեռ բազում արհեստագէտներ այս հաւաքածոյի համար մեկնաբանեցին 35 ալէվիական-պէքթաշիական տաղեր:

«Ալէվիներուն Մնացածը» խորագրեալ այս կոթողային գործին համակարգողը եղաւ Ճան Քալայճըօղլու:

Անվարան կարելի է ըսել, որ Հասան Սալթըքի «Քալան» ընկերութիւնը այս հրապարակութիւնով անգամ մը եւս կ'արդարացնէ իր եզակիութիւնը ժողովրդական եւ ազգագրական երաժշտական ոլորտէ ներս:

ԲԱՌԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՇԽԱՐՀԸ 121

ՆՈՐԱՅՐ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ
ndaduryan@agbumhs.org

ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ

Լուսանկարիչ ընկերը ցոյց կու տայ իր նոր թուայնացուցած մէկ գործը. քանատահայ գերդաստանի մը խմբանկարը: Թարմացած ու փայլուն թուղթի վրայ վերատպուած -բառացի իմաստով վերակենդանութիւն գտած- այդ լուսանկարին մէջ կան գերդաստանի բոլոր անդամները, որոնց նախահայրերը Պիթլիսէն գաղթած են: Հոն կայ չորս սերունդ, որոնց նորածիններն եւ ամենէն տարեցները առջեւը նստած են: Միջին տարիքի մայրերն ու հայրերը գրաւած են լուսանկարին կեդրոնական մասը, իսկ ամուսնութեան տարիքին հասած երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները –որոնք, միեւնոյն ժամանակ ամենէն բարձրահասակներն են- աջ ու ձախ ծայրերն են եւ եղեւները:

- Մեր գործին կարեւոր մէկ մասը այլեւս, կ'ըսէ լուսանկարիչ բարեկամը -որ Պոլսէն եկած հաստատուած է Գանատահին նկարներ վերանորոգել ու թուայնացնել է: Հոս շատ հին հայ ընտանիքներ կան: Բոլորն ալ կ'ուզեն իրենց ընտանեկան լուսանկարները խտասալիկներու վրայ արձանագրել տալ ու իրենց գերդաստանին պատմութիւնը սերունդէ սերունդ աւանդել:

Մինչ լուսանկարիչը կը շարունակէ այդ ստեղծագործութեան բարեմասնութիւններու մասին խօսիլ, ստուգաբանութիւնը պարզապէս կը նկատէ, թէ «գերդաստան» բառը դարերու ընթացքին որքա՜ն նօսրացած է ու զրկուած կը տեսնուի իր երբեմնի պարունակութենէն:

Նախ յիշենք, թէ «գերդաստան» բառով այսօր կը հասկնանք ազգատոհմ, ընտանիքի մը ողջ անդամներուն ամբողջութիւնը: Մինչդեռ ստուգաբանութիւնը կը յիշէ, թէ բառը շատ աւելի ընդարձակ էր: Տեսնելու համար «բուն գերդաստանը» պէտք է որ ճամբորդենք հայոց լեզուի վաղնջական ժամանակները:

«Գերդաստան»ը բնիկ հայ բառ է: Անոր արմատն է հնդ-եւրոպական «նախալեզու»ի «գերդ» բայը, որ կը նշանակէ «շուրջը ցանկապատ քաշել»: Ուստի, մեր նախահայրերը «գերդաստան» բառով կը հասկնային ամէն ինչ, որ տոհմապետի սեփականութեան տակ է. հողամաս, անասուններ, ագարակ, կիներ, զաւակներ, գերիներ, ծառաներ, տան այլ բնակիչները, տունը, պարտէզը, մրգաստանը, եւն.: Նոյն արմատէն ծագած սերնդակից բառերով, ըստ Հ. Աճառեանի, ալպանացիները կը հասկնային «ցանկապատ», փիւռիկեցիները, ինչպէս նաեւ ռուսերը՝ «քաղաք», յոյները՝ «խումբ, դէզ», լիթվանացիները՝ «փարախ», հին սլաւները՝ «պարտէզ, աւան», եւ չեխերը՝ «դղեակ, ամրոց»:

Երբ կը հասնինք Ե. դար, հայ մատենագրութեան մէջ կը տեսնենք, թէ բառը սկսած է կորսնցնել իր նախկին ընդարձակութիւնը. ան միայն կը բնորոշէ «ծառայ, աղախին» կամ «կալուածք, հողեր»: Իսկ նոր յարմարութիւն է «ընտանիք» իմաստը: Իսկ դարձեալ Աճառեանի վկայութեամբ, Կովկասի մէջ երբեմն կը գործածեն «գերդաստուն» բառը, անոր տալով «տուն» արմատէն եկած ըլլալու յօրինուած կարծիքը:

Իր աշխատանոցին մէջ լուսանկարիչ ընկերը ուրախ է, որ բառը այժմ ունի սահմանափակ գործածութիւն: «Այլապէս, կը կատակէ ան, պիտի ստիպուէինք մէկ քառակուսիի մէջ դնել մարդուն ունեցած-չունեցածը»:

Երբ անցեալը գիտենք, ապագան գուշակելու համար –գոնէ բառերու խորհրդաւոր աշխարհին մէջ- պէտք չունինք մարգարէ ըլլալու: Ստուգաբանութիւնը յստակ կը կանխատեսէ. «գերդաստան»ը, յարմարելով մարդկային ընկերութեան զարգացման ընթացքին, պիտի շարունակէ փոքրանալ: Երբ «կորիզային» ընտանիքներու դարուն մէջ կ'ապրինք, զարմանալի պիտի չըլլայ տեսնել, թէ մօտ ապագային «գերդաստան» պիտի կոչուին երեք-չորս հոգինոց խմբանկարներ, առաւել դիւրացնելով լուսանկարիչներուն գործը: